

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีความอยากรู้อยากเห็นและอยากมีประสบการณ์กับสิ่งแปลกๆใหม่ๆ ที่นำความรื่นรมย์ ความผ่อนคลายจากภาวะตึงเครียด ซ้ำซาก จำเจ ที่ประสบอยู่ในชีวิตประจำวัน เราจะพบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของมนุษย์นั้น ปรากฏในหลายรูปแบบ หลายลักษณะ และมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตาม รสนิยมและสภาพแวดล้อมของแต่ละยุคสมัย เช่น การจาริกแสวงบุญ การผจญภัย การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ การท่องเที่ยวตามกลุ่มสนใจเฉพาะด้าน เป็นต้น นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีส่วนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์และวิสัยทัศน์ (vision) จึงนับว่าการเดินทางท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดกระบวนการในการพัฒนาคนด้วย

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมของผู้เยี่ยมเยือนโดยเฉพาะชาวไทย ที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ช่วงเทศกาลสำคัญ อาทิ ปีใหม่ สงกรานต์ จึงก่อให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ในบางช่วงเวลาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความแออัด ความไม่สะดวกในการใช้บริการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ตลอดจนความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง วิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวอันเป็นสาเหตุของความเสื่อมโทรมในแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่มีความเปราะบาง เสื่อมโทรมง่ายเมื่อถูกรบกวน และยากที่จะฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม ได้แก่ การวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ที่มีศักยภาพ เพื่อแบ่งเบาภาระของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่ควรสงวนรักษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นการกระจายกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่สามารถให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจแก่คนในพื้นที่ รวมทั้งส่งผลต่อรายได้รวมของจังหวัดด้วย

เมื่อประกอบเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ความต้องการด้านการท่องเที่ยวของมนุษย์ได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ ทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ ตลอดจนการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากขึ้น พื้นที่เกษตรกรรมจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักท่องเที่ยว จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมา นั้น เรามักจะพบเห็นการประชาสัมพันธ์ถึง

งานเทศกาลด้านการเกษตร เช่น งานระกำหวาน จังหวัดตราด งานมะขามหวาน จังหวัดเพชรบูรณ์ งานดอกฝ้ายบานที่เมืองเลย งานไม้ดอกไม้ประดับที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น เหล่านี้ เป็นความพยายามที่จะนำเสนอผลิตผลทางการเกษตรเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว พร้อมกับการเผยแพร่ผลผลิตเด่นของพื้นที่ และเมื่อกระแสของสังคมเริ่มหันกลับไปหาเกษตรกรรม อันเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาสุขภาพอนามัยของมนุษย์ จึงได้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะทัวร์เกษตรหรือเกษตรสัญจร ทั้งในรูปแบบการเดินทางทัศนศึกษาหาความรู้ในพื้นที่เกษตรกรรมส่วนบุคคลที่ประสบผลสำเร็จเพื่อศึกษาเทคนิค วิธีการต่างๆ เพื่อไปพัฒนา ปรับปรุง ดำเนินการในพื้นที่เกษตรของตน หรือความต้องการที่จะสัมผัสใกล้ชิดเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิถีความเป็นอยู่ วัฒนธรรมชาวบ้านในชุมชนเกษตร ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะได้บริโภค ชื้อหา ผลิตผลทางการเกษตรที่มีความสดใหม่ ราคาเยือกเยือกจากแหล่งผลิตโดยตรง

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากสภาพกายภาพของพื้นที่เกษตรกรรม ที่มีสภาพแวดล้อมเป็นจุดดึงดูดที่น่าสนใจสำหรับผู้แสวงหาความสวยงามตามธรรมชาติแล้ว เกษตรกรรมนั้นยังประกอบขึ้นด้วย องค์ความรู้ต่างๆ ทั้งเทคโนโลยี กระบวนการ ขั้นตอน การส่งถ่ายและพัฒนาภูมิปัญญาของเกษตรกร หล่อหลอมเป็นวิถีเกษตรที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองในสังคมวัฒนธรรมของชาวชนบท กลายเป็นจุดเด่นที่มีศักยภาพ มีความน่าสนใจสามารถดึงดูดผู้คนต่างวัฒนธรรมและผู้ปรารถนาจะแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ผู้ที่ต้องการพักผ่อนในบรรยากาศหรือกิจกรรมที่แปลกใหม่ให้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกรเจ้าของพื้นที่โดยตรง ทั้งในแง่ของการขายผลผลิตรูปแบบต่างๆ และจากการขายบริการอื่นๆ ให้แก่ผู้เดินทางมาเยี่ยมชม

พื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ พื้นที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดที่อยู่ล้อมรอบจังหวัดนครราชสีมา รวมขอบเขตการปกครอง 45 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ มีพื้นที่ทำการเกษตร รวมทั้งสิ้น 16,154.75ตารางกิโลเมตร หรือ 10,096,714 ไร่ ประกอบด้วยกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ไร่ นา สวนผลไม้ พืช ผัก สวนไม้ดอกไม้ประดับ ฟาร์มปศุสัตว์ รวมทั้งวัฒนธรรมของชาวชนบท ซึ่งวิถีเกษตรเหล่านี้ มีทั้งที่พัฒนาจากรากเหง้า ภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เกษตรกรรมที่เกิดขึ้นจากความนิยมหรือกระแสสังคมสมัยใหม่ รวมถึงเกษตรกรรมที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาจากภาครัฐ หรือเกษตรกรรมนำเข้าที่อาศัยเทคโนโลยี วิทยาการที่ก้าวหน้าต่าง ๆ

การที่จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ในทำเลที่เป็นเสมือนประตูสู่ภาคอีสาน เป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยียนมากที่สุดในภาคอีสานเมื่อปี พ.ศ. 2541 คิดเป็นร้อยละ 33.35 ของจำนวนผู้เยี่ยมเยียนที่เดินทางมาในภาคอีสาน ทั้งนี้เนื่องจากจากความสะดวกในการเดินทาง ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างมากมาย เป็นความได้เปรียบที่สามารถใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรมให้เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่องได้

แม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จะได้ชื่อว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ “ไร้ปล่องควัน” แต่กระนั้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ผลกระทบที่เกิดจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งประเภทธรรมชาติ โบราณสถาน หรือ ศิลปวัฒนธรรมที่แปรเปลี่ยน เนื่องจากการนำทรัพยากรดังกล่าวมารับใช้การท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม จึงไม่ควรก่อให้เกิดผลเสียหรือผลกระทบต่อวิถีเกษตร ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับผลิตผลทางการเกษตรโดยตรง และควรเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวางแผนการใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรม ให้มีความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวได้ รวมทั้งการพัฒนาโดยคำนึงถึงและป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่จะมีต่อวิถีเกษตรในแหล่งนั้นๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อดัชนีเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ ชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ในแง่ของการส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัวของกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่จะส่งผลดีโดยตรงต่อเกษตรกรจากรายได้ที่จะเพิ่มเป็นผลพลอยได้ ความรู้สึกภาคภูมิใจในอาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมของตน รวมทั้งส่งผลดีต่อสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของพื้นที่อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่จะเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว รวมทั้งสภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรรมที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบหรือปัจจัยในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้เกษตรกรรมเป็นจุดดึงดูดใหม่

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา การจัดการเกษตรกรรมให้มีความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลเสียหายต่อวิถีเกษตรเดิมและผลิตผลทางการเกษตร

4. เพื่อนำเสนอโครงข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ศึกษา

1.3 พื้นที่ศึกษา

จังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง ประกอบด้วย

จังหวัดนครราชสีมาทั้งจังหวัด บางส่วนของจังหวัดชัยภูมิ คือ อำเภอเทพสถิต อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอจัตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์ และอำเภอคอนสวรรค์ บางส่วนของจังหวัดขอนแก่น คือ อำเภอพล อำเภอเวียงน้อย และอำเภอหนองสองห้อง บางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ คือ อำเภอลำปลายมาศ อำเภอพุทไธสง อำเภอคูเมือง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ อำเภอหนองกี่ อำเภอปะคำ อำเภอโนนสุวรรณ และอำเภอหนองหงส์ รวมทั้งอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี กิ่งอำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี

รวมพื้นที่ศึกษาทั้งสิ้น 30,195.01 ตารางกิโลเมตร ในอาณาเขต 6 จังหวัด 45 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาสภาพทางกายภาพ ลักษณะทางสังคม รวมทั้งสภาพเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา
2. ศึกษาสถานการณ์ทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว โดยทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ในประเด็นเกี่ยวกับปริมาณการท่องเที่ยว โครงสร้างผู้เยี่ยมชม พหุติกรรม ทักษะคนดี ของชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ
3. ศึกษาด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยวิธีการสำรวจ กลุ่มนักท่องเที่ยว 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อค้นหาแนวความคิด ทักษะคนดี ตลอดจนความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่เปิดดำเนินการแล้ว เพื่อศึกษา โครงสร้างนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยเพศ อายุและรายได้ ทักษะคนดี ความคิดเห็นและความต้องการต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

4. ศึกษาสภาพพื้นที่เกษตรกรรมในจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง ด้วยการสำรวจพื้นที่จริง โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด เพื่อค้นหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวได้

5. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และวางกรอบการพัฒนาทั้งในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม การพัฒนาด้านการตลาด ตลอดจนการจัดโครงการพัฒนาการเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัจจัยหรือตัวแปรด้านเกษตรกรรมที่จะมีส่วนสนับสนุนรวมทั้งเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อพิจารณาในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในพื้นที่อื่นๆต่อไป

2. สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในระดับบุคคลหรือระดับแหล่ง ก่อให้เกิดผลพลอยได้ทางเศรษฐกิจ จากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนโดยไม่มีผลกระทบต่อกิจกรรมหลัก

3. เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่และโครงข่ายการท่องเที่ยวในระดับภาค ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมเยือนพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลดีต่อภาพรวมทางการท่องเที่ยว รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคมในจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.6 ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและระยะเวลาในการวิจัย ทำให้การศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับตลาดการท่องเที่ยว ที่มีปริมาณการท่องเที่ยวในประเทศของชาวไทยเป็นจำนวนมาก การเก็บข้อมูลด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่เป็นแนวทางใหม่ ที่มีตลาดเล็ก ๆ เฉพาะกลุ่ม การสำรวจข้อมูลด้านทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา ที่มีพื้นที่ทำการเกษตรมากถึง 16,154.75 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมอาณาเขต 6 จังหวัด หรือ 45 อำเภอ และ 6 กิ่งอำเภอ

อีกทั้งในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา ที่จำเป็นต้องเลือกข้อมูลที่เก็บสถิติเป็น รายอำเภอ จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นั้น เป็นอุปสรรคที่ทำให้การเลือกใช้ข้อมูลทำได้ อย่างจำกัด

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พยายามอย่างยิ่งที่จะเก็บข้อมูลให้สมบูรณ์ที่สุดภายใต้ข้อ จำกัดต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น